

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Σ. ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ
Βοηθῶ τῆς Δ' ἑδρας τῆς Κλασσικῆς Φιλολογίας

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΗΣΥΧΙΟ
(ἐκδ. Κ. Latte I 1953, II 1966)

Στήν ἐργασία πού ἀκολουθεῖ γίνεται προσπάθεια γιά κριτική ἀποκατάσταση μερικῶν ἐφθαρμένων χωρίων τοῦ κειμένου τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Ἡσυχίου πού, ὅπως εἶναι γνωστό, μᾶς ἔχει παραδοθῆ με ἄφθονες φθορές. Ἀφορμή γι' αὐτὴ στάθηκε ἡ τελευταία ἐκδοση τοῦ Λεξικοῦ, πού ἔγινε ἀπὸ τὸν Kurt Latte¹.

Οἱ γλώσσες πού συζητοῦνται παραθετοῦνται με τὴν ἀλφαβητική τους σειρά καὶ με τὸν ἀξίοντα ἀριθμὸ, πού ἔχουν στὴν ἐκδοση τοῦ Latte. Ἀμέσως ὕστερα, κάτω ἀπὸ τὴ γλώσσα, σημειώνεται, ἂν ὑπάρχει, τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα πού ὁ Latte ἔχει γι' αὐτή.

A 1659 + αἰακεία ὕβριω, οἰονεὶ αἰκία

59 αεικεια Schm. sed exspectes αικια ὕ. οἰονεὶ
αεικία(ν), an Αἰαντεῖαν ὑβριω οἰ. αικίαν (εσχατην)?

Σωστά ὁ Latte, διορθώνοντας τὴν εἰκασία τοῦ Schmidt (βλ. κριτικὸ ὑπόμνημα πῶς πάνω), γράφει αἰκίαν, μόνο πού δὲν σκέφτηκε πὼς ἡ λέξη αὐτὴ θὰ μπορούσε κάλλιστα νὰ γραφῆ αἰκίαν. Ἔτσι λοιπὸν γίνεται φανερὸ ὅτι ἡ φθορὰ τοῦ λήμματος προῆλθε ἀπὸ ἀδυναμία κάποιου ἀντιγραφέα νὰ διαβάσει σωστά, στὴ μεγαλογράμματη γραφῆ, τὴ δευτέρη ἐρμηνεία αἰκία σὰν αἰκία. Πρβλ. Index Εὐσταθίου²: αἰκία οἰονεὶ αἰκία, παρὰ τὸ αἰκίης, δὲ καὶ διὰ τοῦ ἰ δοκεῖ γράφεσθαι, κτλ., ἀπ' ὅπου φαίνεται ὅτι στὴν περίπτωση τῆς δευτέρας ἐρμηνείας ἐπρόκειτο γιά διδασκαλία κάποιου ἀρχαίου γραμματικοῦ, πού ὁ λεξικογράφος μετέφερε αὐτούσια στὸ λεξικὸ του, καὶ πού ὁ πρῶτος ἀντιγραφέας δὲν κατόρθωσε νὰ διαβάσει σωστά στὴ μεγαλογράμματη γραφῆ (AIKIA) καὶ μὴ μπορώντας νὰ βγάλῃ νόημα θέλησε νὰ διορθώσῃ τὸ λῆμμα γράφοντας αἰκία ἢ αἰκία, ἀπ' ὅπου προῆλθε ἡ λανθασμένη γραφῆ τοῦ λήμματος. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀποκαταστήσουμε ὅλη τὴ γλώσσα ὡς ἑξῆς:

αἰκία ὕβρις, οἰονεὶ αἰκία

Βλ. TGL στὴ λέξη αἰκία καὶ πρβλ. γλλ. A 1277: αἰκία ἀτυχία, κόλασις, κακία, ὕβρις, κτλ., A 1930 αἰκίως αἰμιστικῶς, ὑβριστικῶς, κτλ.

A 2498 + ἀκόρωδον ἀκτένιστον // ἄκαρπον ἀξυλιστον

98 ακορωστων HSt, quorsum altera pars gl. pert. incertum

Εἶναι φανερὸ πὼς τὸ δεῦτερο μέρος τῆς γλώσσας αὐτῆς δὲν ἔχει καμμιά

1. *Hesychii Alexandrini Lexicon recensuit et emendavit* Kurt Latte vol. I (1953), vol. II (1966), Hauniae, Ejnar Munksgaard Editore. Ἀτυχῶς ὁ θάνατος τοῦ ἐκδότη μᾶς στέρησε τὸν 3ο τόμο, με τὸν ὁποῖον ὀλοκληρώνεται τὸ ἔργο.

2. *Index in Eustathii Commentarios in Homeri Iliadem et Odysseam* Studio Matthaei Devarii, G. Olms, Hildesheim.

σχέση με τὸ πρῶτο. Νομίζω πὼς μπορούμε κάλλιστα νὰ θεωρήσουμε ὅτι στὴν περίπτωση αὐτῆ πρόκειται γιὰ νέα γλώσσα. Ὡστε:

ἄκαρπον ἀξύλιστον

Βέβαια ἡ γλώσσα, ἔτσι ὅπως γράφεται, δὲν εἶναι ἐκ πρώτης ὕψεως κατανοητῆ, γιὰ τὸν λόγο ὅτι οἱ δύο λέξεις φαίνονται νοηματικὰ ἄσχετες μεταξύ τους. Τὸ ἐπίθετο *ἄκαρπος* χρησιμοποιεῖται συνήθως, γιὰ νὰ χαρακτηρίσῃ ἕνα δέντρο (*ἄκαρπον δένδρον* = τὸ δέντρο πού δὲν κάνει καρπούς), ἐνῶ τὸ ἐπίθετο *ἀξύλιστος* χρησιμοποιεῖται, γιὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ μέρος ἐκεῖνο *ἀξ οὐ οὐδεὶς πω ἐξυλεύσατο*¹. Στὸν Ἰώσηπο ὁμως βρίσκουμε τὸ ἐπίθετο *ἄκαρπος* νὰ χαρακτηρίζῃ τὴ λέξη *ἄρος*. Πρβλ. Ἰώσ., *Περὶ τοῦ Ἰουδ. Πολ.* (ἐκδ. H. St. J. Thackeray, Loeb, Heinemann, 1961) 4,452: *τὴν δὲ πόλιν* (ἐνν. Ἰεριχώ) *ἔρημον κατειλήφεσαν, ἥτις ἴδρυνται μὲν ἐν πεδίῳ, ψιλὸν δὲ ὑπέρεκειται αὐτῇ καὶ ἄκαρπον ἄρος μήμιστον*. Τὸ δὲ ἀγγλικὸ Λεξικὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης² μεταφράζει στὴν περίπτωση αὐτῆ τὴ λέξη *ἄκαρπος*: *unfruitful, barren*. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ λέξη *ἀξύλιστον* χρησιμοποιεῖται ἐδῶ μὲ τὴ σημασία: *ἄδεντρο, γυμνὸ ἀπὸ δέντρα, σημασία πού ἔχει ἡ ταυτόσημη μ' αὐτὴ λέξη ἄξυλος*. Πρβλ. Ἡρόδ. 4,61,185: *Τῆς δὲ γῆς τῆς Σκυθικῆς αἰνῶς ἀξύλου ἐούσης ὠδέσφι ἐς τὴν ἐψησιν τῶν κρεῶν ἐξεύρηται*. — Ξεν. Ἄθ. Πολ. 2,12: *... οὐδ' ἐστι τῇ αὐτῇ ξύλα καὶ λίνον, ἀλλ' ὅπου λίνον ἐστί πλεῖστον, λεία χώρα καὶ ἄξυλος*. Ὡστε: *ἄκαρπον* (ἄρος), *τὸ ἀξύλιστον*, αὐτὸ πού δὲν ἔχει ξύλα (= δέντρα),³ γιὰ νὰ ξυλευτῆ, νὰ κόψῃ δηλαδὴ ξύλα κανεὶς ἀπὸ αὐτό.

Α 5213 + *ἀνίγρον*: *χαλεποῦ λυπηροῦ*

13 *ανειγρον II, ανιγρον Hc in mg.*

Νομίζω πὼς ὀρθὰ ὁ Μουσοῦρος⁴ πρότεινε διόρθωση τοῦ λήμματος σὲ *ἀνιγροῦ*, στηριζόμενος ἀσφαλῶς στὴ διαφορετικὴ γραφὴ *ἀνίγρου*, πού παρέχει ὁ κώδικας H^c (βλ. κριτικὸ ὑπόμνημα πιὸ πάνω). Ἡ λέξη *ἀνιγρός* ἀπαντᾶται στὰ *Αἴτια* τοῦ Καλλιμάχου καὶ στὰ *Ἀλιευτικὰ* τοῦ Ὀππιανοῦ. Πρβλ. Καλλ. *Αἴτ.* (ἐκδ. Pfeiffer) 3, 75, 14: *... ἢ τότε* ἀνιγρῆ* (ἐνν. νοῦσος) / *τὴν κούρην Ἀἴδεω μέχρις ἔτηξε δόμων*. — Ὀππ. *Ἀλ.* (ἐκδ. I. J. Schneider) 3, 188 κ.έ.: *... αὐτὰρ ἀνιγραὶ / μύραινα μετὰ σάρκας ἐπειγόμεναι φορέονται / πουλυπόδων*. Γιὰ τὴ σημασία της ἐξ ἄλλου βλ. LSJ: *ἀνιγρός*, *ά, όν* = *ἀνιαρός* I. Πρβλ. δὲ

1. Βλ. TGL στὴ λέξη *ἀξύλιστος*.

2. Βλ. *A Greek-English Lexicon of the New Testament* (ἐκδ. W. F. Arndt - F. W. Gingrich, Cambridge, 1952⁴) στὴ λέξη *ἄκαρπος*.

3. Γιὰ τὸ ὅτι ἡ λέξη *ξύλον* ἔχει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων σημασιῶν, καὶ τὴ σημασία *δέντρο, καθὸς καὶ γιὰ τίς χρήσεις της μὲ τὴ σημασία αὐτῆ*, βλ. LSJ στὴ λέξη *ξύλον* III.

4. Βλ. σὸ κριτικὸ ὑπόμνημα πού ὁ Schmidt παραθέτει γιὰ τὴ γλώσσα αὐτῆ.

καὶ Σχόλ. Νικ. Θηρ. (ἔκδ. A. Grugnola)¹ 8d: ἀνιγρούς· ἦτοι ἀνιαρούς, λυπηρούς, αἰτίους κακοῦ. Ἐπίσης Ἐτυμ. Μεγ. (ἔκδ. Gaisford) 110, 33: Ἄνιγρός: Ἄπο τοῦ ἀνιαρός κατὰ συγκοπὴν καὶ πλεονασμὸν τοῦ Γ, ἀνιγρός, ὁ λυπηρὸς καὶ βλαβερός. — Λεξ. Ζων. (ἔκδ. J. A. H. Tittmann) στ. 172: ἀνιγρός. φαῦλος, βλαβερός, λυπηρὸς. Παρὰ τὸ ἀνία ἀνιαρός, καὶ κατὰ συγκοπὴν καὶ πλεονασμὸν τοῦ γ ἀνιγρός. — Λεξ. Φαβωρ.: Ἄνιγρός, βλαβερός, λυπηρός· παρὰ τὸ ἀνία, ἀνιαρός, κτλ.

A 7829 + ἀστηταί· οἱ .. δεῖοι + καὶ Ἄττικοι

29 οἰα || δεῖοι (a incertissimum, 2 vel 3 litteras erasit Mus) H

Ὅπωςδῆποτε πρόκειται γιὰ μιὰ δύσκολη περίπτωση ἐξ αἰτίας κυρίως τῆς φθοράς, ποὺ παρουσιάζει ἡ πρώτη ἐρμηνεία τοῦ λήμματος. Νομίζω πὼς θὰ μπορούσαμε νὰ ἀποκαταστήσουμε ὅλη τὴ γλώσσα γράφοντας ὡς ἐξῆς:

ἀστεῖται· οἱ ἀστεῖοι. καὶ ἀστικοὶ

μὲ τὴν κριτικὴ παρατήρηση: ἀστεῖται = ἀστίται (βλ. LSJ καὶ TGL στὴ λέξη ἀστίτης, καὶ πρβλ. CIG II, 1, 2134b, 21 κ.έ.: ἔμμεν δὲ αὐτὸν καὶ πολεῖταν / μέτοχόν τε πάντων ὠνπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ τοῖς / ἀστεῖταις κἀπὸ γένους πολεῖταις μέτεστιν).

Ἔτσι φαίνεται καθαρὰ ὅτι ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡ λαθασμένη γραφὴ τοῦ λήμματος (ἀστηταί) προῆλθε ἀπὸ παλαιογραφικὴ σύγχυση μεταξύ τοῦ Εἰ καὶ Η — ἐκτός ἂν θεωρήσουμε, πράγμα ἐξ ἴσου πιθανό, ὅτι ὀφείλεται σὲ ἰωτακισμό, ὁπότε τὸ λῆμμα πρέπει νὰ γραφῆ ἀστίται — καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ γραφὴ Ἄττικοι ἀπὸ παρανάγκωση τῆς λέξεως ἀστικοί.

Γιὰ τὴ σημασία τῶν λέξεων ἀστίτης — ἀστεῖος — ἀστικός βλ. LSJ καὶ TGL στὶς λέξεις αὐτές. Γιὰ τὶς χρήσεις τῶν ἐξ ἄλλου πρβλ. Σοφ. Ἄπ. 92 (ἔκδ. Pearson): οὐ γάρ τι θεσμὰ τοῖσιν ἀστίταις πρέπει, καὶ τοῦ ἴδ. Ἄπ. 93 (ἔκδ. Pearson): βοτῆρα νικᾶν ἄνδρας ἀστίτας. Τί γάρ;. — Ἄλκ. Πασ.² Ἄπ. I: Νῦν οὖν γένοιτ' ἀστεῖος οἰκῶν ἐν πόλει. — Λισχ. Εὐμ. 997: χαίρετ' ἀστικός λεώς, καὶ τοῦ ἴδ. Ἰκέτ. 501: ἠγείσθε βωμοὺς ἀστικούς, θεῶν ἔδρας. Πρβλ. ἐπίσης: Στέφ. Βυζ. (ἔκδ. A. Meineke) στὴ λέξη ἄστυ: ... Ὁ πολίτης ἀστός καὶ ἀστή, καὶ ἀστόν. Ἄπο τοῦ ἀστός τὸ ἀστίτης ... Ἄπο δὲ τῆς ἄστεος γενικῆς ἀστεῖος, κτλ. — Λεξ. Πολυδ. (ἔκδ. Bethe) 9, 17: ... ἀπὸ μὲν τοῦ ἄστεος οὐχ ὁ ἀστός μόνον καὶ ἡ ἀστή, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀστικός καὶ ὁ ἀστεῖος, κτλ. — Bk. Anecd 454,7: ἀστεῖος καὶ ἀστικός, διττῶς Μένανδρος, ἀπ' ὅπου

1. *Scholia in Nicandri Theriaca*, edidit An. Grugnola, Milano - Varese, Istituto Editoriale Cisalpino.

2. Στὰ *Fragmenta Comicorum Graecorum* (ἔκδ. A. Meineke), II, 2, 832.

φαίνεται ότι οι δύο αυτές λέξεις συνδυάζονταν από τους λεξικογράφους και συνεπώς ήταν προχαιρες στον λεξικογράφο μας να τις αποδώσει σαν έρμηνείες του λήμματος *αστίτης*.

Ο λεξικογράφος λοιπόν δεν έκανε τίποτε άλλο από το να γράψει τις τρεις αυτές ταυτόσημες λέξεις σε μιὰ γλώσσα με λήμμα την πρώτη απ' αυτές, πού είναι όπωσδήποτε ή πιό σπάνια και για το λόγο αυτό άγνωστη, και τις δύο άλλες σαν έρμηνείες της.

Γ 90 γάλη· εξέδρας είδος. και + έν η γαλέα gAS τὸ ζῶον AS

90 cf. γαλιά· πλοιον EM 502,45

*Ήταν φυσικό, όπως το η είναι τονισμένο στο χειρόγραφο, να μη γίνη στο σημείο αυτό αντίληπτο από τον Latte¹ τὸ νόημα με αποτέλεσμα να σημειώση φθορά (erux). Τὰ πράγματα αποκαθίστανται, αν γράψουμε:

γάλη ... και έν η, τ. ε. έχουσα ή λέξεις τον τόνον έν η (= γαλή)·
γαλέα, τὸ ζῶον.

Ο λεξικογράφος δηλαδή θέλοντας να αποφευχθῆ ή σύγχυση,² πού θα δημιουργούνταν ανάμεσα στις λέξεις γάλη και γαλή, καθώς αυτές συμπίπτουν παραστατικά στη μεγαλογράμματη γραφή (= ΓΑΛΗ), έγραψε τή διευκρίνιση αυτή, πού δεν αντίληφτηκε ο αντιγράφας, ο όποιος τόνισε έν η, με αποτέλεσμα να μη βγαίνει κανένα νόημα.

Γιά την έκφραση: ή λέξις έχει τον τόνον έν ..., πρβλ. Grammatici Graeci, τόμ. IV I/II (έκδ. A. Hilgard) σ. 117,20: 'Εάν δέ εύρεθῆ οξύτονος ή λέξις η περισπωμένη, τουτέστιν έν τη τελευταία συλλαβῆ έχουσα την οξείαν η την περισπωμένην, ου δύναται κτλ. Και πιό πάνω (στιχ. 19): ... ως έχοντα την βαρείαν έν τῇ τελευταία συλλαβῆ, κτλ. Και πιό κάτω (στιχ. 25): ... ως έχοντα έν τῇ τελευταία συλλαβῆ την βαρείαν τάσιν.

Δ 97 + δαίε λέμυθον· δέλε. σαφήμισον

Νομίζω πως ή γλώσσα αυτή, στη μακραιώνη πορεία τῆς χειρόγραφης παραδόσεως του κειμένου, θα είχε κάποτε τή μορφή: δήελε μύθον· σαφήμισον, όπου ή λανθασμένη γραφή του λήμματος (δήελε) οφειλόταν σε ίωτακι-

1. Και δέν είναι μόνον ο Latte πού δέν μπόρεσε στο σημείο αυτό να αντίληφτῆ τὸ νόημα. Την ίδια αδυναμία έδειξαν και οι δύο προηγούμενοι εκδότες του Ήσυχίου Alberti και Schmidt (βλ. στο κριτικό υπόμνημά των για τὸ λήμμα γάλη).

2. Και είναι αυτό από τις σπάνιες περιπτώσεις. Πρβλ. A 3288 *άλυκη· εάν μεν τὸ ᾱ δασσηται, η θάλασσα. εάν δέ φιλοῦται, λυκος μη έχουσα* (τ.ε. *άλυκη- αλύκη*). A 3408 *άμαλη· άπαλή, νέα, ει θξύνοιτο* (X 310) *ή δράγματα, παροξυνόμενον* (τ.ε. *άμαλή- άμάλη*). H 428 *ήματα· δασέως μεν βλήματα, ρίγματα, άκόντια. φιλώς δέ ήμέραι* (τ.ε. *ήματα - ήματα*).

σμό. Στη συνέχεια, κάποιος μεταγενέστερος αντιγραφείας, θέλοντας να αποκαταστήσει την όρθη γραφή, έγραψε στο περιθώριο ή πάνω από τη γλώσσα τον σωστό τύπο *δίελε*, που μπήκε στη γλώσσα σαν έρμηνεία του λήμματος, ενώ στην πραγματικότητα ήταν διόρθωσή του.¹ Από αυτή λοιπόν τη λανθασμένη γραφή (*δήελε*) και ύστερα από παλαιογραφική σύγχυση μεταξύ του ΑΙ και Η προήλθε το *δαίελε* του κειμένου μας. Ύστερα από αυτά μπορούμε να αποκαταστήσουμε γράφοντας ως έξης:

+ *δήελε μῦθον* [*δίελε*]. *σαφήρισον*

μέ την κριτική παρατήρηση ότι η πρώτη έρμηνεία είναι στην πραγματικότητα διόρθωση του λήμματος, άρα:

δίελε μῦθον *σαφήρισον*

Για τη σημασία αυτή του ρήματος *διαιρῶ*, καθώς και για τις χρήσεις του, βλ. TGL στη λέξη *διαιρῶ*, IV. Πρβλ. δὲ καὶ γλ. Δ 1027 *διαιρεῖν* *διακρίνειν*. *ἐξακριβοῦν*. *διαμερίζειν* (για τη σημασία του ρήματος *ἐξακριβοῦν* βλ. LSJ στη λέξη, καὶ πρβλ. γλ. Δ 1079 *διακριβοῦν* *ἀκριβῶς σαφηνίζειν*). Πρβλ. τέλος καὶ τὴ σημερινή φράση: *κάν τα λιανά*.

Δ 202 + *δαμνόν*. *δεινόν*

Ὁ Latte δὲν ἔχει κριτικὸ υπόμνημα γι' αὐτὴ τὴ γλώσσα. Λαμβάνοντας ὅμως ὑπ' ὄψη ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὴν πολὺ συχνὴ παλαιογραφικὴ σύγχυση μεταξύ τοῦ Δ καὶ Λ, πού στο Λεξικὸ τοῦ 'Ησυχίου πιστοποιεῖται πολὺ συχνά², καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ γεγονὸς ὅτι συμβαίνει συχνά στο Λεξικὸ αὐτὸ νὰ λείπουν ἓνα-δύο ἢ καὶ περισσότερα ἀρχικὰ γράμματα τοῦ λήμματος³, προτείνω ἀποκατάσταση τοῦ λήμματος καὶ γραφὴ ὅλης τῆς γλώσσας ὡς ἑξῆς:

ἀπάλαμνον *δεινόν*

Πρβλ. *Σχόλ. Πινδ.* (ἔκδ. A. B. Drachmann) ('Ολυμπ. I, 95a): *ἀπάλαμνον τὸν δεινόν, πρὸς δν οὐκ ἔστι παλαμήσασθαι*. Πρβλ. Πινδ. 'Ολυμπ. (ἔκδ. B. Snell) 1,95: *εχει δ' ἀπάλαμνον βιον τοῦτον ἐμπεδόχθονον*.

1. Τέτοιες περιπτώσεις, διορθώσεως δηλαδή τῆς λανθασμένης γραφῆς τοῦ λήμματος με λέξη πού φαίνεται σὰν ἔρμηνεία του, εἶναι ὄχι σπάνιες στο Λεξικὸ τοῦ 'Ησυχίου. Παραθέτω ὅσες ἔχω πρόχειρες: Ε 176 [*ἐγγήαρτος*]. *ἐπίχαρτος* *ἐπιχαρής*. Ε 626: *εθαμβήθη*. *ἐξεπλάγη*, [*ἐθάμβη II*]. Ε 5548 *ἐπάγρυτο*. *επάγρυτο*. Ε 7141: [*ερημνάσαι*]. *ερευνησαι*, γιὰ τὶς ὁποῖες βλ. τὸ ἀντίστοιχο κριτικὸ υπόμνημα τοῦ Latte.

2. Πρβλ. πρόχειρα γλ. Δ 755 + *δηγῆ* καὶ *σιωπῶ*, ὅπου ὁ Latte διορθώνει σὲ *λήγει*. Βλ. πὺ κάτω (*δάντα*).

3. Τὴν ἐξήγηση τοῦ γεγονότος αὐτοῦ δίνει ὁ Latte στὰ Προλεγόμενά του σ. XXV. (Πρβλ. γλλ. Α 2856 *ἀλέκτο*: *ἐκοιμήθη*, h.e. κατ' *ἀλεκτο* Latte. Α 3205 *ἀλξεων* *τειχέων*, h.e. *ἐπ'ἀλξεων* Salm. Latte. Δ 234 *δάντα* *ζυγά*, h.e. *τάλαντα* Latte, κ.ἄ.).

58 δαρατω· αζυμφ Schm. coll. A⁴hen. 3,110d; 114b
(immo δαραται cf. Schwyzer 323 A 45)

Νομίζω πῶς και στήν περίπτωση αὐτή ἔχει συμβῆ ὅ,τι σημειώνεται πῶς πάνω (γλ. Δ 202). Ἡ λανθασμένη δηλαδή γραφή τοῦ λήμματος (δάρα) προ-ῆλθε, υστερα ἀπό παλαιογραφική σύγχυση μεταξύ τοῦ Δ και Λ και εκπτώση τοῦ ἀρχικοῦ γράμματος (ι), ἀπό τή λέξη *ilarā*. "Ὅσο για τήν ἑρμηνεία τοῦ λήμματος πρέπει μέ τή σειρά της νά διορθωθῆ σέ: *εὐθύμω*,¹ ὥστε ὅλη ἡ γλώσσα νά γραφῆ:

ι / *λαρά*· <εὐ>θυμω

Βλ. LSJ στή λέξη *ιλαρός*, και πρβλ. γλ. I 528 *ιλαρός· εὐθυμῶς· φαιδρός*. (Πρβλ. Ξεν. Ἄπ. Σωκρ. 33: *ἀλλ' ἱλαρός και προσεδέχετο αὐτόν (ἐνν. τόν θάνατον) και ἐπετελέσατο*. — Πλουτ. Ἄγῃσ. (ἐκδ. C. Sintenis) 2,21 κ.έ.: *τήν δέ τοῦ σκέλους πῆρωσιν ἦτε ὥρα τοῦ σώματος ἀνθοῦντος ἐπέκρουπτε, και τὸ ραδίως φέρειν και ἱλαρός τὸ τοιοῦτο, κτλ.*) Γιά τίς χρήσεις ἐξ ἄλλου τῆς λέξεως *ιλαρός* βλ. χωρία στόν TGL, και ἰδίως πρβλ. Ἄππιανός (= Λεξικό τῆς Σούδας στή λέξη *ιλαρός*): *σὺν βοῇ ἱλαρά και θορυβῶ χρηστῶ προέπεμπον αὐτόν και θαρρεῖν ἐκέλευον*.

E 608 ἔραδος· παρὰ τὸ ἐρίζειν. † παιδιῶνα νίκος συνδρομη. κτλ.

8 παιδιων νεικος *Jens., l. nondum expeditum cf. gl. a*
6933? (ἔπου διαβάζουμε: ἀραδῆ· θορυβῆση. ταράξη).

Γιά τὸν Latte τὸ λῆμμα αὐτὸ ἀποτελεῖ πρόβλημα, και εἶναι φυσικὸ αὐτό, για τὸν λόγο ὅτι ἡ λέξη ἔραδος δὲν ἀπαντᾶται πουθενά. Ὡστόσο παραβλέποντας τὸ γεγονὸς αὐτό, προτείνω διόρθωση τῆς ἑρμηνείας, πού ἔχω ὑπογραμμίσει, ὡς ἔξης:

ἐραδος· παρὰ τὸ ἐρίζειν. παιδιῶν ἀνεικος συνδρομη

πού κατὰ τή γνώμη μου χαρακτηρίζει κάποιον εἶδος παιδικῶν παιγνιδιῶν (= ἔραδος), ἔπου μερικὰ παιδιὰ συμπλέκονταν, φαίνεται, εἰκονικά, χωρὶς δηλαδή νά μαλλώνουν στ' ἀλήθεια (= ἀνεικος)² δημιουργώντας μέ τις φωνές τους θόρυβο

1. Παραδείγματα της περιπτώσεως αὐτῆς, ἐκπτώσεως δηλαδή δύο ἢ περισσοτέρων ἀρχικῶν γραμμάτων ἀπό τή λέξη πού εἶναι ἑρμηνεία τοῦ λήμματος, βλ. στίς γλλ. A 2261 [*ἀκανος*] *ἀκανθα*· ρὸς εἶδος, κτλ. (h.e. <χη>ρὸς Latte). A 5822 *ἀπαρτῆναι*· τάσαι (h.e. <δια>τάσαι Latte), κ.ῆ.

2. Γιά τή λέξη *ανεικος* και τή σημασία της βλ. LSJ, και πρβλ. CIG II,2,2693e 9 κ.έ.: ... και τελέσει ἕκαστον ἔτους φόρον τοῖς τῆς φυλῆς ταμίαις ἐμ μηνὶ πέμπτῳ ἀνεικὸν ἀνυπόλογον ἀργυρίου Ροδίου λεπτοῦ δραχμὰς τριακοσίας.

καὶ φασαρία πραγματικῆς συμπλοκῆς. Κάτι δηλαδὴ ποὺ γίνεται καὶ σήμερα στὰ σχολεῖα κυρίως καὶ συνήθως κατὰ τὰ διαλείμματα. Γιὰ τὸ ὅτι ἔραδος — παιγνίδι, καὶ μᾶλλον τοῦ εἴδους ποὺ ἀνέφερα πρὶ πάντων, πρβλ. γλλ. E 5889 *ἐρίσαι· παῖξαι*, καὶ E 5890 *ερίσει· υποστηρίξει. στερεώσει. παίξει*.

I 222 + ἴδου· οφθαλμοί¹

22 *ιδει· θαλπει* (*Hes. scut.* 397) La(ttle)

Δὲν θεωρῶ πολὺ πιθανὴ τὴν ἀπὸ τὸν Latte προτεινόμενη διόρθωση, γιὰ τὸν λόγο ὅτι ἐπιφέρει πολὺ μεγάλη ἀλλαγὴ στὴν παραδομένη γλώσσα χωρὶς νὰ ὑπάρχη λόγος. Προτείνω τὴν παρακάτω διόρθωση τοῦ λήμματος, ποὺ καὶ παλαιογραφικὰ στηρίζεται πολὺ καλύτερα καὶ τὴν ομοφωνία τοῦ συνόλου τῆς ἔμμεσης παραδόσεως ἔχει μὲ τὸ μέρος τῆς:

ιλ<λ>οι· οφθαλμοί

Πρβλ. *Ἔτυμ. Μεγ.* (ἔκδ. Gaisford) 255,52: *Ἴλλοι δέ, οἱ οφθαλμοί, οἱ ραδίως εἰλουμένοι καὶ εὐμετάφοροι πρὸς ἑκάτερα, καὶ 342,39: Ἴλλους γάρ φασι τοὺς οφθαλμούς, καὶ 713,12: Ἴλλοι γὰρ λέγονται οἱ οφθαλμοί. — Σχόλ. στήν Ὀδύσσεια* (ἔκδ. G. Dindorf), σ. 11: *Ἴλλοι (sic) γὰρ οἱ οφθαλμοί, ἀπὸ τοῦ εἰλεῖσθαι, ὅθεν τὸ δενδίλλον. — Λεξ. Ζων.* (ἔκδ. T. A. H. Tittmann) στ. 1103: *Ἴλλος. κύριον. ἴλλος καὶ ὁ οφθαλμός. κτλ. — Λεξ. Πολυδ.* (ἔκδ. Bethe) 11,54: *... Οἱ δὲ καὶ ἴλλους τοὺς οφθαλμούς ὠνόμασαν, καὶ τὸ ἰλλαίνειν ἐπὶ χλευασμῶ σείειν τοὺς οφθαλμούς, κτλ. — Λεξ. Φαβωρ.: Ἴλλος, κύριον. καὶ ἴλλος, ὁ οφθαλμός. κτλ. — Λεξ. Σχεδογρ.¹ στίχ. 314: Ὁ δέ γε ἴλλος, οφθαλμός, κτλ. — Εὐστ. 907,8: καὶ ἴλλος μὲν ὁ οφθαλμός· ἴλλος δὲ ὁ στραβός, καὶ 768,34: ..., ἵνα ἢ ὡς περ παρὰ τὸν εὐ εχοντα ἴλλον, ἴλλος δξυτόνωσ ὁ τὸ ἴλλον διάστροφος κτλ. — Πρβλ. τέλος, γλ. I 581 *ἰλλώπτειν· στραβίζειν, ἀπὸ τῶν ἴλλον τῶν οφθαλμῶν.**

K 2490 *κηλαίνειν· θέλγειν. νοσεῖν*

90 *an νοσηλευειν?* (Latte)

Ἐδῶ ἡ δευτέρα ἐρμηνεία (*νοσεῖν*) δὲν φαίνεται νὰ εἶναι νοηματικὰ σύμφωνη μὲ τὸ λῆμμα *κηλαίνειν*, γι' αὐτὸ καὶ ὁ Latte πρότεινε διαστακτικὰ *νοσηλευειν*. Ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ ἀντιστοιχεῖ σὲ λῆμμα *κηραίνειν*². (Πρβλ. van Herwerden, *Lex. Gr. Suppl. et Dial.*: *κηραίνειν* (α *κηρ*) intransitive *νο-*

1. Λεξικὸν Σχεδογραφικὸν = Boissonade, *Anecdota Graeca*, IV, 366-412.

2. Εἶναι πολὺ συχνὸ στὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου τὸ φαινόμενο λέξη νὰ βρισκεται στὴ θέση ἐρμηνείας λήμματος, μὲ τὸ ὅποιο δὲν ἔχει καμμιά νοηματικὴ σχέση. Πρβλ. πρόχειρα γλλ. A 6447, A 6472, A 6800 κτλ.

σεῖν. Ἐπίσης πρβλ. γλλ. A 2385 ἀκήριοι· ἀφυχοι. ἀφθαρτοι. ἄνοσοι. E 4849 ἐπίκηρα. ἐπίνοσα. μοῖρα. ἢ ἐπιθανάτια. K 2548 κηρίφατοι· ὅσοι νόσω τεθνήκασι. Γιὰ τίς χρήσεις τῆς βλ. TGL στή λέξη κηραίνω, καί πρβλ. ἰδίως Φιλ. Ἰουδ. (ἐκδ. L. Cohn) II, 68, 11: ἀσθενείας γάρ ἀνθρωπίνης τὸ κηραίνειν ἴδιον, καί II, 201, 15: περὶ ταῦτά μοι δοκεῖ Λώτ ... μάλιστα κηραίνειν.

Ἔστερα ἀπ' ὅλα τὰ παραπάνω προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται γιὰ δύο γλῶσσες, οἱ ὁποῖες πρέπει νὰ γραφτοῦν ὡς ἐξῆς:

κηλαίνειν· θέλγειν.

κηραίνειν· νοσεῖν

Λ 924 λίαν ἔλαβον· ἰσχυρῶς ἐλαβον, ἢ πραιδαν (Thuc. 6,95,I)A

24 την πραιδ. Λ

Μποροῦμε νὰ δεχτοῦμε τὴ γλῶσσα, ὅπως εἶναι γραμμένη, μὲ τὴν κριτική ὅμως παρατήρηση ὅτι ἡ δευτέρα ἐρμηνεία (ἢ πραιδαν <ἐλαβον>) ἀντιστοιχεῖ σὲ λῆμμα: λείαν ἔλαβον.

Ἐκτὸς ἂν θεωρήσουμε ὅτι καί στὴν περίπτωση αὐτὴ πρόκειται γιὰ δύο γλῶσσες:

λείαν ἐλαβον· πραιδαν ἔλαβον

λίαν ἔλαβον· ἰσχυρῶς ἔλαβον

M 868 Μεραί· ποταμὸν

67/68 suspecta (Latte)

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι ὑποπτη, πράγμα ποὺ φαίνεται ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἔλλειψη πτωτικῆς ἀντιστοιχίας μεταξὺ τῶν δύο λέξεων. Ἐπίσης συμβαίνει ἡ λέξη Μεραί νὰ μὴ παραδίνεται ἀπὸ καμμία πηγὴ τῆς ἀμεσης καὶ ἔμμεσης παραδόσεως. Ἀντὶ γιὰ τὴ λέξη αὐτὴ βρῖσκουμε τὴ λέξη Μερρά. Πρβλ. Ἡρωδιανοῦ Ἐπιμερισμοί, σ. 80: Μερρά, ὄνομα πηγῆς, ἣν πικρὰν οὖσαν ἐγλύκανεν ὁ Μωϋσῆς τῇ ράβδῳ (πρβλ. Παλ. Διαθ. Ἔξοδ. 15,23: ἦλθον δὲ εἰς Μερρᾶ καὶ οὐκ ἠδύναντο πιεῖν ἐκ Μερρᾶς, πικρὸν γὰρ ἦν διὰ τοῦτο ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Πικρία). — Θεόδ. Ὑρτακ.¹ πηγαὶ δὲ καὶ λίμναι πότιμοι τῷ τῆς Μερρᾶς συγκεκριμένῳ πικρᾶζοντι. — Λεξ. Σχεδογρα. στίχ. 492: Μεθῆμων τε ὁ ἀμελής, Μερρά, πηγὴ πικρὰ τε.

Λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη ὅλα αὐτὰ προτείνω διόρθωση ὅλης τῆς γλῶσσας καὶ γραφὴ τῆς ὡς ἐξῆς:

Μερρά· <πηγὴ οὖ> πότιμος.

1. Θεόδωρος ὁ Ὑρτακηνὸς = Boissonade, *Anecdota Graeca*, I, 248-268.